

Emilia Kullas – Annukka Oksanen

RYYSYISTÄ RIKKAUKSIIN

Suomi ei tarvitse vappusatasia vaan enemmän kansankapitalismia

-
- > Suomalaiset jäävät osakesäästämässä selvästi jälkeen ruotsalaisia ja tanskalaisia.
 - > Ruotsalaiset ajattelivat jo 1970-luvulla, että rahastosäästämisen tukemisessa on kyse rahoitusmarkkinoiden demokratisoimisesta.
 - > Tanskassa ay-liike teki aloitteen sijoitussäästötilistä. Suomessa SAK vastusti tiliä.
 - > Suomi on vielä monin tavoin kiinni köyhyyden identiteetissä, turhaan. Verotukselliset kannustimet yksilölliseen säästämiseen lisäävät suomalaisten vaurautta ja taloudellista turvaa.
-

Voiko kuka tahansa sijoittaa? Tämä on kysymys, johon muutoin yhteiskuntarakenteiltaan samankaltaiset Pohjoismaat vastaavat kovin eri tavoin.

Ruotsissa sosiaalidemokraatit ajattelivat jo 1970-luvulla, että pääoma kuuluu yhtä lailla työläisille kuin kapitalisteille. Siksi ensimmäiset verohelpotuksin tuetut osakesäästörahasotot syntyivät Ruotsissa jo vuonna 1978. Vauras Ruotsi on Pohjoismaista selvästi pisimmällä kansankapitalismissa.

Muissakin Pohjoismaissa (Islanti on tietoisesti jätetty tästä tarkastelusta pois) kansalaisia on haluttu verotuksella ohjata säästämään ja sijoittamaan varojaan. Suomessa sijoitussäästötili otettiin käyttöön vuoden 2020 alusta. Toi-

sin kuin muissa Pohjoismaissa, Suomessa suurin ammattikeskusjärjestö SAK vastusti tiliä.¹ Tanskassa ay-liike teki aloitteen sijoitussäästötilistä, koska ”muutenhan työntekijät jäävät pelkiksi palkansaajiksi”.

Norja muistuttaa Suomea siinä, että maa on vaurastunut myöhemmin kuin naapurinsa Tanska ja Ruotsi. Öljyesiintymien löydön jälkeen Norja on tosin singahtanut vauraudessa maailman kärkeen.

Kotitalouksien varallisuuden vertaileminen eri valtioiden välillä on hankalaa, koska järjestelmät ovat erilaisia. Esimerkiksi Suomessa eläkeyhtiöiden varat lasketaan julkiseksi omaisuudeksi, eikä kotitalouksien varallisuudeksi. Se pienentää Suomen vertailulukua, kun verrataan kotitalouksien

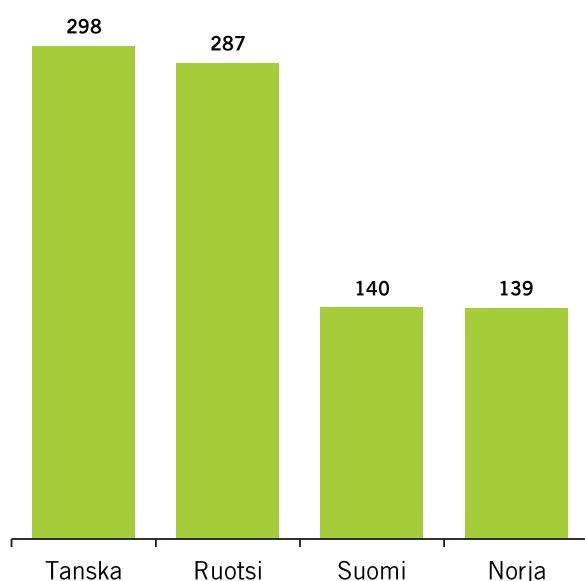
rahoitusvarallisuutta kokonaisuudessaan esimerkiksi bruttokansantuotteeseen (Ks. Kuvio 1).² Norjalaisten kotitalouksien rahoitusvarallisuus taas on verraten pieni, vaikka Norjan valtion öljyrahastolla on biljoonan euron omaisuus.

Kuva ei kuitenkaan merkittävästi muutu, kun tarkastellaan tarkemmin kotitalouksien sijoituksia. Sekä Norjassa että Suomessa kotitalouksien varallisuus on perinteisesti ollut kiinni seinissä, omassa

kodissa, kesämökissä ja jos varaa jää, sijoitusasunnossa. Osakkeiden tai rahasto-osuuksien omistamisessa pisimmällä Pohjoismaista on Ruotsi (Ks. Kuvio 2). Ruotsissa myös kotitalouksien nettovarallisuus asukasta kohti on Pohjoismaista korkein (ks. Taulukko 1).

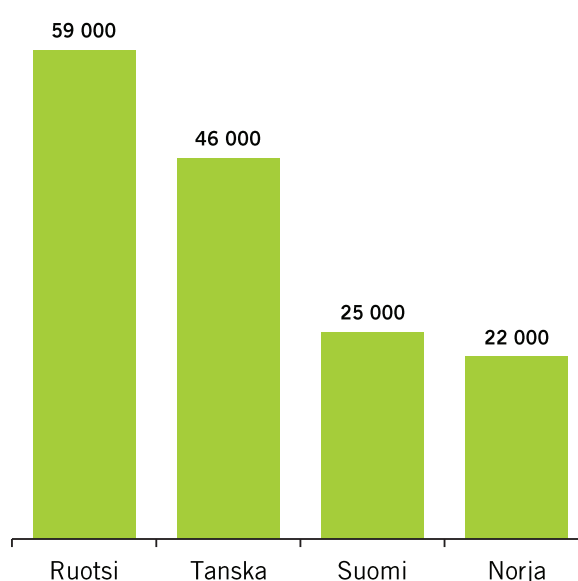
Suomi näyttää olevan edelleen pohjoismaisiin naapureihinsa verrattuna kiinni köyhän identiteetissä, vaikka siihen ei ole mitään järkevää syytä.

KUVIO 1. Kotitalouksien rahoitusvarallisuus/bkt vuonna 2018 (%)

Lähde: Eurostat.

KUVIO 2. Osakeomistukset/asukas vuonna 2017 (euroa)

Lähde: Statistics Denmark (2019).

TAULUKKO 1. Kotitalouksien rahoitusvarallisuus Pohjoismaissa vuonna 2017 (euroa/asukas)

	Tanska	Norja	Ruotsi	Suomi
Rahoitusvarallisuus yhteensä	147 000	84 000	130 000	53 000
Talletukset	23 000	23 000	18 000	17 000
Velkainstrumentit	1 000	2 000	1 000	1 000
Osakkeet ym.	46 000	22 000	59 000	25 000
Eläkerahastot ym.	76 000	28 000	50 000	10 000
Muut sijoitukset	1 000	8 000	2 000	1 000
Lainat yhteensä	63 000	65 000	40 000	29 000
Lainat	62 000	62 000	39 000	26 000
Muut vastuut	1 000	3 000	1 000	3 000
Nettovarallisuus	84 000	19 000	90 000	24 000

Lähde: Statistics Denmark (2019).

Kuusi syytä sijoittaa

1. Petyt varmuudella tulevaan eläkkeeseesi. Suomalainen työeläkejärjestelmä on hyvin hoidettu, mutta liian monella on harhainen käsitys itselle karttuneen työeläkkeen tasosta ja oman taloudellisen varautumisen tarpeettomuudesta.
2. Korkoa korolle toimii. Säästäminen ei ole vain rahojen syrjään panemista. Kun sijoitat myös säästöjesi tuotot, sijoituksesi arvo kasvaa paljon nopeammin.
3. Älä usko puheita vappusatasista tai muita poliittisia silmäkääntötemppejuja. Ylimääräisiä varoja rahanjakolupausten rahoittamiseksi ei ole. Voit itse vaikuttaa toimeentuloosi pitkällä aikavälillä säästämällä ja sijoittamalla tavoitteellisesti.
4. Sijoittaminen on normaalia taloudenpitoa, ei kasi-notaloutta. Esimerkiksi osakkeen arvo heijastelee yhtiön kohdistuvia tulosodotuksia ja sitä, kuinka hyvin yhtiötä on hoidettu. Yhtiön hoidosta ovat viime kädessä vastuussa sen omistajat.
5. Maailmanloppu ei ole näköpiirissä. Kun sijoitat osakemarkkinoille, sijoitustesi arvo laskee väliaikaisesti jossain vaiheessa lähes varmuudella. Pitkällä aikavälillä hajautetut sijoitukset kuitenkin kasvavat niin kauan kuin talous kasvaa – eli niin kauan kuin ihmiset perustavat yrityksiä, investoivat, kuluttavat ja säästävät. Jos esimerkiksi olisit sijoittanut 10 vuotta sitten 1 000 euroa Helsingin pörssiin 25 vaihdetuimpaan osakkeeseen, sijoituksen arvo olisi nyt yli 2 000 euroa.
6. Jos et itse vaurastu varoillasi, joku muu tekee sen. Jos et tee mitään ja pidät rahojesi pankkitilillä, jäät nykyoloissa ilman korkoa. Jos et perehdy sinulle tarjottuihin sijoitustuotteisiin, voit päätyä maksamaan pankille tai rahastoyhtiölle ylisuuria palkkioita.

Sijoituskulttuureissa on eroja

Sijoitussäästötilien syntytarina eri Pohjoismaissa on sukellus maiden poliittiseen päätöksenteko- ja taloudenpitokulttuuriin. Pohjoismaat ovat samantyyppisiä, mutta ah, niin erilaisia.

Siinä missä Suomessa on taipumusta voivotte-luun asioiden surkeasta tolasta, Tanskassa ay-liike puhuu estoitta rikastumisesta, Norjassa ostetaan vimmaisesti sijoitusasuntoja ja Ruotsissa ollaan säännöllisten kuukausisummien rahastosäästäjiä jo toisessa ja kolmannessa polvessa.

Omaehtoista eläke- ja muutakin säästämistä on Pohjoismaissa tuettu erilaisin veroeduin.

Ruotsissa sijoitussäästämistä on kannustettu veroporkkanoin jo nelisenkymmentä vuotta. Nyt Norja, Suomi ja Tanska ovat seuranneet Ruotsin esimerkkiä.

Kaikissa maissa perustelu sijoitussäästötilille on yhteiskunnan näkökulmasta tarve lisäsäästämiseksi, vaikka pohjoismaiset eläkejärjestelmät ovat kansainvälisissä mittauksissa maailman kärkeä. Kollektiiviset eläkejärjestelmät ovat arvossaan, ja niistä ollaan ylpeitä. Sijoitussäästötili hahmotetaan lisänä niiden rinnalle. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion hengen mukaisesti sitä pidetään tasa-arvoa edistävänä, tavallisen kansan sijoitussäästämismahdollisuutena. **Kyse on rahoitusmarkkinoiden demokratisoinnista**, kuten ruotsalaisen Fondbolagens Föreningin toimitusjohtaja Fredrik Nordström muotoilee.

Pohjoismaita yhdistää myös se, että verojärjestelmien monimutkaisuus hankaloittaa kansalaisten sijoittamista. Kansalaisille on työlästä kahlata verojärjestelmää läpi löytääkseen itselleen taloudellisestiärkevimmän sijoitustavan.

Miksi säästää?

Pakko ei ole kenenkään säästää, mutta siitä on monenlaista hyötyä.

Ensinnäkään ei ole järkevää taloudenpitoa pitää rahaa pankkitilillä nollakorolla tai jopa **negatiivisella korolla**. Euroopan unionin negatiivisten korkojen kärkimaassa Tanskassa on jo useita pankkeja, jotka perivät henkilöasiakkailtaan negatiivista korkoa isoista talletuksista. Ja vaikkei nimelliskorko olisikaan negatiivinen, hidaskin inflaatio pudottaa reaalikoron alas. Talletusten arvo siis laskee.

Yksilötasolla pitkäaikainen säästäminen tasaa elämän työssy: sillä voi maksaa yllätysmenoja, viettää unelmaloman tai auttaa läheisiään. Tai ostaa ilmalämpöpumpun, lahjoittaa Itämeren puhdistamiseen tai ihmisoikeustyöhön. Kuka mitään.

Pitkäaikaisella säästämällä voi myös tehdä eläkepäivistään mukavampia, sillä niin erinomaisia kuin pohjoismaiset eläkejärjestelmät ovatkin, ne eivät mahdollista samaa elintasoja kuin työssä käydessä. Väestö vanhenee ja elinajanodote kasvaa. On todennäköistä, että nykyiset nuoret aikuiset ja keski-ikäiset maksavat vanhuudessaan suuremman osan hoivastaan ja muista ikäsidonnaisista

Tanskassa ay-liike puhuu estoitta rikastumisesta.

menoistaan itse kuin nykyvanhukset. Huoltosuhteen heikkeneminen ja kestävyysvaje tarkoittavat sitä, että nykyisen tasoisia julkisia palveluita ei ole varaa kustantaa nykyisellä verotuksen tasolla – ja verotuksen taso on jo nyt maailman korkeimpia. Bisneskielellä ilmaistuna hyvinvointivaltion liike-toimintamalli ei pelaa enää entiseen malliin.

Jos ei perehdy asioihin, heittäytyy muiden armoille. Tämä ajatus on taustalla tanskalaisen ay-liikkeen linjauksessa esittää osakesäästötilien perustamista. Kun työntekijät omistavat yrityksiä, he oppivat uutta ja pääsevät vaikuttamaan niiden toimintaan paremmin kuin pelkinä työntekijöinä. Brittikirjailija Virginia Woolf penäsi naisille omaa huonetta, jossa voi kirjoittaa. Huoneella hän tarkoitti riittävää taloudellista itsenäisyyttä. Se on hyvä tavoite sukupuoleen katsomatta.

Myös järjestelmän tasolla hyötyjä on paljon. Yritysten mahdollisuudet saada rahoitusta paranevat, kun ihmiset sijoittavat osakkeisiin sen sijaan, että pitäisivät rahojaan pankkitileillä. Pörssiyrityksiin virtaava raha versoo uusia työpaikkoja ja synnyttää verotuloja. Hyvinvointivaltioon on paremmin

varaa. Juuri tällä Ruotsissa perustellaan monikymmenvuotista kansankapitalismin edistämistä.

Olemme jo kaikki eläkerahastojen kautta omistajia.

Moni puhuu sijoittamisen aloittamisesta. **Itse asiassa kaikki suomalaiset työssäkäyvät ihmiset ovat jo merkittäviä sijoittajia.** Moni meistä

kuitenkin luulee, ettei meillä ole mitään tekemistä rahoitusmarkkinoiden kanssa. Tämä on mahdollista, koska osa eläkemaksuistamme rahastoidaan työeläkeyhtiöissä, jotka ovat sijoittaneet ne muun muassa osakkeisiin, velkakirjoihin, kiinteistöihin, raaka-aineisiin, valuuttoihin ja metsiin. Siksi sijoittamisen ja rahoitusmarkkinoiden paheksuminen ja kapitalismin kauhistelu on vähän kuin itseään haukkuisi.

Olemme jo eläkejärjestelmän myötä kaikki omistajia. Onneksi työeläkeyhtiöt hoitavat varojamme fiksusti ja vastuullisesti: eläkkeemme jäisivät niukanpuoleisiksi, jos eläkerahat makaisivat pankkitileillä sen sijaan, että ne tekevät töitä yhteiskunnan hyväksi. Yhtä hyvin yksilöt voisivat toimia fiksusti ja vastuullisesti myös omien säästöjensä kanssa.

Näin osakesijoittamiseen suhtaudutaan eri maissa

SUOMI

Sijoittaminen innostaa aiempaa enemmän

Mitä suomalaiset ajattelevat rahasta, säästämisestä ja sijoittamisesta? Osakesijoittamiseen suhtautumisessa on 20 vuodessa tapahtunut selvä muutos. EVAn lokakuussa 2019 tehdyssä Arvo- ja asenne -kyselytutkimuksessa 62 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että sijoittaminen tarjoaa erinomaisen keinon lisätä niin yksityisten kansalaisten kuin koko kansantalouden vaurautta, vaikka se sisältää myös riskejä. Vain 13 prosenttia vastaajista oli asiasta eri mieltä.

Kun samaa asiaa kysyttiin vuonna 2000, vastaajista vain 42 prosenttia oli sitä mieltä, että osakesijoittaminen on erinomainen keino lisätä vaurautta. Vuosituhannen vaihteessa peräti 27 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa.

Samaan aikaan osa kansasta oli suorastaan hurautunut pörssisijoittamiseen. Elettiin teknokuplan kiivainta aikaa. Uusia yhtiöitä listautui Helsingin pörssiin runsaasti, ja yleisön mielenkiinto oli suurta.

Esimerkiksi ohjelmistoyhtiö Baswaren listautuessa Helsingin pörssiin yli 50 000 sijoittajaa halusi merkitä osaketta. Jonot kiersivät ympäri Helsingin Aleksanterinkatua.³

Kahdessakymmenessä vuodessa suhtautuminen säästämiseen ja sijoittamiseen on muuttunut paitsi myönteisemmäksi, myös arkisemmaksi. Listautumisannit eivät aiheuta enää jonoja Helsingin

Sijoittaminen on muuttunut arkisemmaksi.

Suomalaiset saivat sijoitussäästötilin

Suomalaiset ovat vuoden 2020 alusta lähtien voineet avata sijoitussäästötilin.

Tilille voi tallettaa enintään 50 000 euroa. Varoilla voi ostaa vain pörssiosakkeita, joiden osingoista ja myyntivoitoista sijoittaja maksaa verot vasta nostaessaan varoja ulos tililtä. Rahasto-osuuksia tai indeksiosuusrahastoja tilille ei voi ostaa.

Verotus: Tilin sisällä käydystä kaupasta ei makseta veroja. Nostaessaan tilillä olevia varoja sijoittaja maksaa pääomatuloveron, 30 tai 34 prosenttia.

keskustassa. Asuntolainaa otettaessa pankit tarjoavat rutiininomaisesti jonkinlaista rahastotuotetta säästämiskeinoksi.

Etenkin nuorten tapa puhua säästämisestä ja sijoittamisesta on muuttunut. Siinä missä vanhempien sukupolvi ei puhunut raha-asioistaan julkisesti, sijoittamista harrastaville nuorille oman salkun avaaminen eli omien sijoituskohteiden kerrominen ei ole ongelma.

Silti suomalaiset pitävät sinnikkäästi varojaan talletustileillä. Marraskuussa 2019 tileillä oleva summa oli yli 96 miljardia euroa.⁴

Tätä summaa on moni finanssialaa seuraava haikaillut liikkeelle, osaksi pörssiyhtiöiden rahoitusta ja sitä kautta kasvattamaan taloutta.

Vuonna 2010 Suomessa lanseerattiin eläkesäästämiseen tarkoitettua pitkäaikaissäästämistä eli PS-tiliä. Niiden suosio romahti, kun sijoitustilin ehtoja kiristettiin vain pari vuotta tilien lanseerauksen jälkeen. Sääntömuutoksen jälkeen tililtä sai nostaa varoja vasta vanhuuseläkeiän yläkäräjän jälkeen eli aikaisintaan vasta 68-vuotiaana.

Eläkejärjestelmä on susi, mutta en tee mitään

Suomalaisten tapa suhtautua eläkepäiviin varautumiseen on kummallisen kaksijakoinen.

EVA:n Arvo- ja asennekyselytutkimuksen mukaan 44 prosenttia vastaajista arvioi, että tulevaisuudessa eläkejärjestelmät romahtavat eikä edes jo ansaittuja eläkkeitä kyetä maksamaan. Neljännes on eri mieltä väittämän kanssa.

Asenteet eläkejärjestelmän kestävyteen eivät ole juurikaan muuttuneet edellisestä kyselystä, joka tehtiin neljä vuotta sitten.

Etenkin nuoret suhtautuvat tulevaan eläkkeeseen kuin sateenkaaren väriseen yksisarviseen. Usko eläkejärjestelmään näyttää vahvistuvan, mitä lähemmäksi eläkeikä tulee. Etenkin nuoret uskovat eläkejärjestelmän olevan susi.

Juuri siksi omaehtoinen sijoittaminen on tärkeää hyvinvointivaltion rahoituksen kestävyden kannalta. Lapsia syntyy yhä vähemmän ja hoidettavia on yhä enemmän. Suomalaisten eteen tulee tilanne, jolloin omaehtoisella varautumisella on oleellinen merkitys siihen, millaiset viime elinvuodet tulevat olemaan.

Väestörakenteen kehitys on suurin syy siihen, miksi suomalaisten kannattaa ottaa oppia pohjoismaisista naapureistaan.

RUOTSI

Vapaaehtoisen säästämisen mallimaa

Miten on mahdollista, että maailman ehkä sosiaalidemokraattisimmasta maasta on tullut sijoittamalla säästämisen edelläkävijä?

Syynä siihen on jo 1970-luvulla syttynyt ajatus, että pääoma kuuluu myös työläisille. Ensin syntyivät osakesäästörahatot (*aktiesparfonder*) vuonna 1978. Ne jalostuivat lainsäädännössä vuonna 1984 jokamiehenrahastoiksi (*allemansfonder*). Nämä olivat vuoteen 1990 asti verovapaita ja nauttivat tämänkin jälkeen kevennetystä pääomaverotuksesta vuoteen 1997 asti.⁵

Rahastoalan etujärjestö Fondbolagen on laskeutunut, että vuodesta 1984 neljännesvuosisadan ajan 400 kruunua (noin 43 euroa) kuukaudessa sijoitaneen 120 000 kruunun (12 850 euron) säästö oli vuoteen 2009 mennessä kasvanut keskimäärin liki nelinkertaiseksi, eli 454 800 kruunuun (noin 48 700 euroon).⁶

”On kyse rahoitusmarkkinoiden demokratisoisesta eli siitä, että myös alemmalla keskiluokalla on mahdollisuus sijoittaa. Rikkailla on kyllä keinot käytössään”, Fondbolagens Föreningin toimitusjohtaja Fredrik Nordström perustelee ruotsalaista rahastopolitiikkaa.

Ruotsissa sijoitussäästötiliä verotetaan kevyesti

Ruotsissa sijoitussäästötili (*investeringssparkonto, ISK*) otettiin käyttöön vuonna 2012. Tilillä ei ole maksimisummaa ja sen varoja voi sijoittaa osakkeisiin, rahastoihin sekä velkakirjoihin.

Tilijä on Ruotsissa noin 2,8 miljoonaa. Tilinhaltijoita on 2,1 miljoonaa eli monilla on enemmän kuin yksi tili.

Verotus^a: Tilin sisällä käydystä kaupasta ei makseta veroja. Osingot ja luovutusvoitot ovat verovapaita – ja tappiot vähennyskeltottomia. Tililtä saa nostaa varoja rajoituksetta ja ilman veroseuraamuksia.

Sen sijaan tilillä olevia varoja verotetaan kaavamaisen laskennallisen tuoton (*schablonintäkten*) perusteella, joka on valtionlainojen korko lisättynä yhdellä prosenttityksiköllä, kuitenkin aina vähintään 1,25. Vuonna 2019 kaavamainen tuotto oli 1,51 prosenttia, josta maksetaan 30 prosenttia pääomatuloveroa. Ruotsalainen siis maksoi viime vuonna sijoitussäästötilinsä varoista veroa 0,453 prosenttia.

^a Stattverket (2020).

Rahastosäästämiseen kannustamisen taustalla olivat 1970- ja 1980-lukujen vaihteen hitaan kasvun vaihe ja devalvaatiokierre. Ruotsalaisten rahat haluttiin pitää Ruotsissa. Tavoitteena on myös ollut parantaa yritysten rahoitusmahdollisuuksia.

Ruotsalaiset ovat osakerahastosijoittajia jo toisessa ja kolmannessakin sukupolvessa. Sukupolvien aikana on ehtinyt kehittyä kulttuuri, jossa on totuttu pienten summien pitkäaikaiseen ja säännölliseen säästämiseen. Samalla on kehittynyt yhteiskunnallinen rakenne, jossa pääoma ja työntekijät ovat kytkeytyneet toisiinsa.

”Työmarkkinajärjestötkin ovat osa pääomaa. Nehän ovat isoja omistajia. Kaikki ovat sekoittuneet keskenään”, Nordean asiakassuhde- ja neuvontajohtaja Per Brugge sanoo. Hän tarkoittaa työmarkkinajärjestöjen roolia eläkesäästämässä.

Pääoma kuuluu myös työläisille.

Poliittisesti rahastosäästämistä on ajanut eteenpäin myös ajatus yritysrahoituksen parantamisesta ja aivan alkuajoina myös se, että ruotsalaisten rahat haluttiin pitää Ruotsissa, jotta maan talous pysyisi tasapainossa. Ruotsi kävi 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa läpi hitaan kasvun ja kolmen devalvaation kurimuksen.

Ajatus siitä, että pääoma kuuluu myös työläisille, on myös ruotsalaisen eläkejärjestelmän taustalla.

Ruotsissa säästämislainsäädäntöä on kehitetty jatkuvasti parikymmentä viime vuotta.

Iso loikka harpattiin vuonna 2012, jolloin lanseerattiin sijoitussäästötilit. Vallassa oli tuolloin maltillisen kokoomuksen johtama oikeistohallitus.

Ruotsalaiset tekevät, mitä hallitus käskee

Ruotsalaisia on kannustettu poliittisesti jo kohta puoli vuosisataa sijoittamaan osakkeisiin. Esimerkiksi Bruggen vanhemmat alkoivat säästää hänelle rahastoihin, kun hän oli lapsi.

”Vanhempani tekivät säästö päätöksen, mutta he tekivät sen, koska siihen kannustettiin poliittisesti. Ruotsalaisethan tekevät yleensä, mitä hallitus käskee”, Brugge sanoo.

Allemansfondien taustalla oli ajatus siitä, että myös työläisten pitäisi omistaa pääomaa.

Ruotsissa on nyt kolmi–nelikymppisten sukupolvi, joka ei muista aikaa ennen kuukausittaista rahastosäästösomua. 35 vuotta sitten säästämisen aloittaneet huomaavat, että he ovatkin aika

varakkaita. Tai ainakin heillä on elämän tönnyssyjä pehmentävä puskuritileillään, tai sitten varaa mukavaan lomaan.

Vasemmistohallitukset yleensä kiristävät verotusta ja oikeistohallitukset löysentävät sitä tai edistävät muuten sijoittamista. Rahastosäästämistä ja sijoitussäästötiliä sinänsä ei kyseenalaisteta ruotsalaisessa politiikassa, mutta verotuksesta saataan väitellä tiukastikin. Sijoitussäästämistä on tullut vakiintunut osa ruotsalaisten arkea.

Haukut kääntyvät itseään vastaan

Ruotsalaisen politiikan vahva tasa-arvoeetos ja oikeiston ja vasemmiston rajalla taiteilu tiivistyy hyvin eläkesäästämiseen. Vuodesta 2000 lähtien ruotsalaiset ovat voineet valita, mihin rahastoihin he sijoittavat 2,5 prosenttia eläkemaksuistaan. Jos ei halua itse valita rahastoa, eläkemaksujen osuus ohjautuu erilliseen rahastoon.⁷ Kaikille on haluttu taata mahdollisuus korkeamman riskin mahdollistamiin parempiin tuottoihin.

Takaiskujakin on ollut. Yhtäältä osakesijoituskulttuuria on vienyt eteenpäin valtionyhtiöiden yksityistäminen, mutta toisaalta esimerkiksi valtionyhtiö Telian yksityistäminen ja listautuminen vuonna 2000 sai ruotsalaiset ryntäämään osakesijoittajiksi ja saamaan myös pahasti näpeilleen, kun teknokupla puhkesi.

Fondbolagens Föreningin toimitusjohtaja Fredrik Nordströmin mukaan korkoa korolle -ilmiön ymmärrys on ”todella huono” Ruotsissakin, mutta toisaalta ruotsalaisten perustietoa on, että osakkeiden riski on korkosijoittamista isompi. He ymmärtävät siis eri instrumenttien eron ja sitä kautta todennäköisesti myös hajautuksen hyödyt. Sijoittamista helpottaa Nordströmin mukaan myös sijoitustuotteiden hyvä kuluttajasuoja.

”Ruotsissa hajauttaminen on selkäytimessä”, Nordean säästöistä ja sijoituksista Pohjoismaissa vastaava johtaja Tanja Eronen sanoo.

Pitkän aikavälin säästämisen edut tiedossa

”Keskivertosijoittaja ei ole niin kovin kiinnostunut rahoitusmarkkinoista”, arvioi Nordström.

Swedbankin yksityistalouden ekonomisti Arturo Arques arvioi, että ruotsalaiset ovat keskimäärin hyvin selvillä pitkän aikavälin säästämisen eduista. Hänen mielestään paras tapa saada ihmiset sijoittamalla säästämään on tarjota veroetuja. Toinen avaintekijä on säästämisen helppous.

”Kaikella on myönteisiä ja kielteisiä seurauksia. Verojärjestelmämme on jo nyt hyvin monimutkainen. Eläkesäästäminen, ensiasunto, muut säästöt, kaikkea verotetaan eri tavoin”, Arques luettelee.

Siksi kansalaisen on joskus vaikeaa hahmottaa, mikä olisi paras tapa säästää.

Nordean Tanja Eronen sanoo, ettei olennaista ole sijoitettu summa vaan asenne.

”Ruotsalaiset pienituloiset keskustelevat luontevasti rahastoista. Kulttuurissa on todella iso ero Suomeen verrattuna.”

Ruotsalaista sijoituskulttuuria tukee myös ruotsalaisyritysten menestys.

”Vain harvalla maalla on ollut yhtä hyvä onni ja taidot. Ruotsissa on todella paljon kansainvälisesti menestyviä yrityksiä suhteessa maan kokoon”, Arques sanoo.

Kansantalouden tasolla rahastoista on ollut ainakin se hyöty, että ruotsalaiset sijoittavat rahastojen kautta pieniin ja keskikokoisiin yrityksiin, eivätkä vain suurimpiin pörssiyrityksiin.

Yksi osa ruotsalaista sijoituskulttuuria on rahastojournalismi. Parinkymmenen viime vuoden aikana esimerkiksi Aftonbladetista ja Expressestä on kehkeytynyt rahastoja tiiviisti seuraavia iltapäivälehtiä.

Myös viranomaiset kantavat kortensa ketoon. Koko kansan sijoituskulttuuri näkyy ja kuuluu esimerkiksi Ruotsin rahoitusvalvojassa Finansinspektionissa. Sen helposti lähestyttävässä Privatekonomi-podcastisarjassa keskustellaan kansantaloudellisesti kaikkeen säästämiseen ja omaan talouteen liittyvästä.

TANSKA

Ay-liike ajoi tiliä yhdessä finanssialan kanssa

Sijoitussäästötili on osa tanskalaispuolueiden ja etujärjestöjen vuonna 2016–2017 neuvottelemaa elinkeinoelämän pakettia.

Yksi sen tavoitteista oli saada tanskalaisten tileillä makaavat rahat tehokkaampaan käyttöön. Tanskalaisella aikuisella on tilillään keskimäärin vajaat 200 000 kruunua (noin 27 000 euroa) käteistä.

”Olemme keskustelleet vuosia siitä, miten sijoittamista voisi edistää”, finanssialan Finans Danmark -järjestön säästämisen ja sijoittamisesta vastaava johtaja Birgitte Sogaard Holm sanoo.

Keskustaoikeistolaisen Venstren, konservatiivien ja Liberal Alliancen hallitus halusi, että tilin

ylärajaksi olisi tullut 500 000 Tanskan kruunua (noin 67 000 euroa). Raja jäi kymmenesosaan hallituksen haluamasta.

”Ei ole salaisuus, että me pankkisektorilla toivoimme suurempaa summaa kuin 50 000 kruunua. On aivan selvää, että se oli poliittinen kompromissi”, Tanskan Nordean säästämisen ja sijoittamisesta vastaava johtaja Tine Vestergren Uldal sanoo.

Tiliä ajoivat yhdessä palkansaajakeskusjärjestö FHO (aiemmin LO) ja Finans Danmark. FHO:n intressi oli maan pk-yritysten elinvoimaisuuden edistäminen ja järjestön jäsenten taloudenpidon kohentaminen.

”Palkansaajilla on valtava määrä passiivista pääomaa. Samaan aikaan osakemarkkinat tuntuvat heistä suljetulta maalta. Näimme aukon markkinoilla. Ajattelimme, että sijoitussäästötili olisi heille tie osakemarkkinoille”, FHO:n ekonomisti Morten Aastrup Jørgensen kertoo.

”Kun sanoimme olevamme mukana, mediassa kirjoitettiin, että ay-liikkeestä tuli kapitalisteja. Mutta näin pystyimme vaikuttamaan enemmän”, Aastrup Jørgensen perustelee.

Palkansaajilla on valtavasti passiivista pääomaa.

Tanskassa osakesäästötilin maksimiumma on pieni

Tanskassa sijoitussäästötilin (aktiesparekonto) on voinut avata vuoden 2019 alusta lähtien. Sille voi säästää osakkeita ja osakepainotteisia rahastoja.

Talletuksen yläraja määritellään joka vuosi uudelleen. Vuonna 2019 se oli 50 000 Tanskan kruunua (noin 6 700 euroa) ja vuodelle 2020 se nousi 51 100 kruunuun (noin 6 860 euroon).

Hallitus päättää vuosittain, kuinka paljon tilille laitettavaa maksimiummaa nostetaan vai nostetaanko sitä ollenkaan.

Tilillä olevilla varoilla voi käydä kauppaa ilman, että sitä raportoitiin verotuksessa.

Verotus: Tilin tuotosta maksetaan vuosittain 17 prosentin vero. Tuotoksi luetaan vuoden aikana kerätyt myyntivoitot, osingot ja arvopaperien arvonnousut. Sitä vastoin varoja voi nostaa tililtä vapaasti ilman veroseuraamuksia.^a Tilin tärkein kannustin on juuri kevyempi verotus. Normaalisti pääomaveron Tanskassa 27 prosenttia 54 000 kruunun (noin 7 300 euroa) pääomatuloihin saakka, minkä jälkeen se nousee 42 prosenttiin.

^a Nordea (2020).

Aastrup Jørgensenin mukaan pitää olla kärsivällinen, jotta muutos omistusrakenteessa saadaan aikaan. Tanskan työväenliike on halunnut perinteisesti omistaa yrityksiä.

”Muutenhan työntekijät jäävät pelkiksi palkansaajiksi. Ay-liike on halunnut omistaa yrityksiä eläkkeiden kautta. Vaikuttimena on tietysti parempi eläke, mutta myös pääsy johtoon ja sitä kautta oppiminen”, Aastrup Jørgensen kertoo.

”Haluamme olla osa johtoa ja kehittää yrityksiä. Meillä on DNA:ssa työntekijöiden ja työnantajien yhteistyö.”

Tanskalaiseen työmarkkinaretoriikkaan ei kuulu riistämisestä ja työntekijöiden kyykyttämisestä puhuminen, koska se tarkoittaisi tanskalaisen ajattelun mukaan, että ay-liike myöntäisi olevansa alakynnessä. Vaatimuksia ei perustella sillä, että asiat ovat nyt kurjasti, vaan sillä, että niiden pitäisi olla vielä paremmin. FHO:ssakin puhutaan siekailematta rikastumisesta.

”Rikas, tasa-arvoinen ja turvallinen Tanska (*Rige, lige og trygge Danmark*)”, FHO:n puheenjohtaja Lizette Risgaardin iskulause kuuluu.

Sallittua summaa halutaan kasvattaa

Sijoitussäästötili on Tanskassa niin uusi, ettei sen käytöstä ja käyttäjistä ole vielä paljon tietoa. FHO aikoo tutkia, ketkä tilejä ovat avanneet.

Tanskan finanssipiireissä on huomattu, että maasta on tullut Skandinaviassa peränpitäjä: siinä missä Norjassa on vajaat 600 000 sijoitussäästötiliä⁸, Tanskassa niitä on 35 000⁹.

Finans Danmarkin sijoittamisesta ja säästämisestä vastaavan johtajan Birgitte Søgaard Holmin mukaan kyse on poliittisesta ilmapiiiristä. Tanskassa on nyt sosiaalidemokraattien yksipuoluehallitus, jonka toimintakyky perustuu vasemmistopuolueiden ja sosiaaliliberaalin Radikale Venstren tuelle.

”On selvää, että poliittinen tuki luo hyvän maaperän aktiivisille investoinneille. Pohjimmiltaan on kyse siitä, että saamme rahoitusta uusille yrityksille ja projekteihin. Samalla kasvatamme ymmärrystä siitä, että suuri osa hyvinvoinnitamme perustuu hyvin toimivaan elinkeinoelämään”, Søgaard Holm kirjoittaa Børsen-lehden vuotta 2020 luotaavassa artikkelisarjassa.

Hänen mukaansa norjalaisten menestys näkyy esimerkiksi listautumisissa: Osloon pörssiin oli listautunut marraskuun 2019 alkuun mennessä 13 yritystä, kun Kööpenhaminan pörssissä listautu-

jia oli viisi. Ruotsissa pelkästään First North -listalle tuli samana aikana 20 yritystä.

Sijoitussäästötili nähdään keinona pk-yritysten rahoituksen kohentamiseen siksi, että institutionaalisista sijoittajista on Tanskassa tullut niin suuria, ettei niitä kiinnosta enää tanskalaisiin pikulistautujiin sijoittaminen.

Tanskan osakemarkkina on niin pieni, että jotkut pienet tanskalaisyrietykset listautuvat mieluummin Ruotsissa. Osakkeiden omistaminen on Tanskassa sinänsä yleistä, sillä miljoona tanskalaista omistaa osakkeita, mutta heistä 66 prosenttia omistaa vain yhden yrityksen osakkeita.

Finanssikriisin jälkeinen pankkikriisi roimi Tanskaa pahemmin kuin muita Pohjoismaita. Sen seurauksena moni tanskalainen lopetti sijoittamisen osakkeisiin ja sijoitusrahastoihin.

”Suurin osa tanskalaisista ei ole kovinkaan kiinnostunut sijoittamisesta. Heidän mielestään se on monimutkaista. Eri sijoitusinstrumenttien sääntöjen ja veroseuraamusten ymmärtäminen voi olla vaikeaa, mutta se on tärkeää pitkän aikavälin säästämässä”, Nordean johtaja Tine Vestergren Uldal sanoo.

Pienten summien kuukausisäästäminen ei ole tapa Tanskassa.

”Ihmiset sijoittavat ennemminkin könttäsummia. Kuukausisäästämiseen soveltuvia rahastoja ei myöskään ole ollut paljon tarjolla.”

Malli sijoitussäästötilille haettiin Ruotsista, mutta se jäi nysäksi. Sekä Finans Danmark että FHO ovat suopeita sallitun sijoitussumman kasvattamiselle. On todennäköistä, että summa nousee tänä vuonna 100 000 kruunuun eli noin 13 000 euroon. FHO:n vaatii, että veroja nostetaan, jos summaa nostetaan.

Ilmastokriisi saattaa innostaa sijoittamaan

Vaikka sijoitussäästötili jäi turhan pieneksi, suuntasi siitä käyty keskustelu huomiota osakesijoittamiseen, finanssialalla ajatellaan. Se kasvattaa sijoituskulttuuria. Søgaard Holmin mielessä on toinenkin asia, joka saattaa innostaa yksityisiä sijoittamaan: ilmastokriisi.

”Pyöräily on autoilua parempi valinta, mutta sijoittaminen on vielä tehokkaampi tapa vaikuttaa ilmastoon”, hän sanoo.

Vastuullinen sijoittaminen ei ole Tanskassa yhtä kovassa huudossa kuin Ruotsissa ja Norjassa, mutta Vestergren Uldalin mukaan nähtävissä on, että jotkut sijoittajat jo tyytyvät pienempiin tuot-

toihin vastuullisuuden takia.

Verotuksen yksinkertaistaminen nähdään myös keinona lisätä sijoitussäästämistä. Sijoittamisen verotus on monimutkaista eikä välttämättä aukea kansalaiselle ilman kirjanpitäjän apua.

Asuntolaina nähdään varallisuutena

Tanskan rahoitusmarkkinoiden erityispiirre on asuntolainamarkkina, jota pidetään maailman tehokkaimpana ja erittäin läpinäkyvänä. Toisin kuin Suomessa, Tanskassa asuntolaina mielletään ennemminkin osaksi varallisuutta kuin velaksi. Sitä käytetään aktiivisena instrumenttina oman talouden hoidossa ja myös jonkin verran sijoittamiseen.

Asuntolainat rahoitetaan asuntolainapankkien liikkeelle laskemilla velkakirjoilla, joiden vakuutena ovat asunnot, joita varten laina otetaan. Asuntolainojen korko määrittyy velkakirjojen korkojen mukaan. Asuntolainapankki on prosessissa vain välittäjä, ja perii luonnollisesti korvauksen siitä. Tällaista asuntolainaa saa korkeintaan 80 prosenttia asunnon arvosta. Loput 20 prosenttia täytyy rahoittaa säästöillä tai muulla lainalla.

Kun tanskalainen ostaa asunnon, hän ottaa yleensä täysimääräisen lainan, vaikkei tarvitsisi-kaan. Varsinkin nyt nolla- ja negatiivisten korkojen aikana halvan rahan voi käyttää kulutukseen tai sijoittamiseen.

Asuntolainasta voi halutessaan maksaa Tanskassa kymmenen vuotta pelkkiä korkoja, eikä lainan takaisinmaksussa pidetä muutenkaan kiirettä. Ja kun asunnon arvo virallisessa arvonnäärityksessä nousee, tanskalainen kiirehtii asuntolainapankkiin hankkimaan lisää lainaa.

NORJA

Tiliä ajettiin kymmenen vuotta

Laki sijoitussäästötileistä säädettiin konservatiivipuolue Høyren ja oikeistopopulistisen Fremskritt-partin vähemmistöhallituksen esityksestä.

Osakesijoittamista edistävä AksjeNorge-säätiö ja osakesijoittajien Aksjonærforeningen-yhdistys olivat ajaneet tilin perustamista kymmenisen vuotta. Tili haluttiin, jotta muidenkin kuin rikkaiden norjalaisten sijoittaminen helpottuisi.

Finanssiala mitteli osakesäästötilistä ay-liikkeen kanssa. Ay-liikettä huolestutti, että rikkaat norjalaiset vain rikastuvat lisää tilin ansiosta.

”Se ei ole rikkaille, vaan tavallisille ihmisille. Lopultakin he pääsevät sijoittamaan samoin ehdoin kuin ammattilaiset”, AksjeNorge-säätiön toiminnanjohtaja Kristin Skaug sanoo.

Ehdoilla hän viittaa siihen, että voitoista tai kaupoista ei peritä veroja niin kauan kuin varat pysyvät tilillä.

Palkansaajakeskusjärjestö LO:n pääekonomisti Roger Bjørnstad ei ole aivan samaa mieltä, jos tavallisilla norjalaisilla tarkoitetaan esimerkiksi järjestön jäseniä.

LO painottaa kollektiivista säästämistä. Hänen mielestään huomiota pitäisi kiinnittää enemmän

Osakkeita ja osakerahastoja ilman ylärajaa

Norjassa sijoitussäästötili (*aksjesparekonto*) lanseerattiin vuoden 2017 alussa. Tilissä ei ole ylärajaa, ja tililtä voi sijoittaa osakkeiden lisäksi rahastoihin, joissa osakkeiden osuus on vähintään 80 prosenttia. Tilille pystyi siirtämään myös jo aiempaa sijoitusomaisuutta vuoden 2019 loppuun asti.

Marraskuun 2019 loppuun mennessä sijoitussäästötilejä oli perustettu 580 000. Marraskuun 2019 loppuun mennessä niille oli siirretty kaksi kolmasosaa niistä rahastosijoituksista, jotka tilin sääntöjen puitteissa tilille voisi siirtää. Puolella miljoonalla norjalaisella oli tuolloin varoja, jotka olisi voinut siirtää osakesäästötilille. Keskimäärin norjalaisella kotitaloudella oli sijoitussäästötilillä vuoden 2018 lopussa noin 42 000 euroa.

Verotus: Tilin sisällä sijoituksilla voi käydä kauppaa verotta. Kun voittoja siirtää pois tililtä, niitä verotetaan 32 prosentin pääomatuloveroprosentilla. Norjalaiseen tapaan valtion velkakirjojen tuottoa vastaava normaalituotto on kuitenkin verovapaata, minkä vuoksi voitosta vähennetään ennen verotusta normaalituottovähennys.

Vähennyksen vuoksi efektiivinen veroprosentti jää hieman pääomatuloveroprosenttia alemmaksi (30,59 % vuonna 2018 ja 31,68 % vuonna 2019).^b Lisäksi tilillä olevasta omaisuudesta maksetaan 0,22 prosenttia varallisuusveroa omaisuuden yli 1,5 miljoonaa kruunua (noin 200 000 euroa) ylittävästä osasta.^c

^a Normaalituotto lasketaan normaalituottokorolla, jonka Norjan verohallinto vahvistaa verovuotta seuraavan vuoden alussa. Vuoden 2019 normaalituottokorko on 1,3 prosenttia. Korko pohjautuu keskimääräiseen norjalaisten kolmen kuukauden valtionvelkakirjojen korkoon, Ks. Skatteetaten (2020a).

^b Skatteetaten (2020b).

^c Nordisk eTax (2020).

valtion ja työmarkkinaosapuolten säästämiin eläkeisiin eikä niinkään yksityiseen eläke- ja muuhun säästämiseen.

”Se on halvempaa ja tehokkaampaa ja riskinhajautus on myös helpompaa”, hän tiivistää esimerkiksi kollektiivisten eläkerahastojen edut verrattuna yksityiseen eläkesäästämiseen.

LO päätyi kuitenkin tukemaan osakesäästötiliä, koska sen avulla pystyy säästämään kaupankäyntikustannuksia eikä sen selvitysten mukaan pitäisi vähentää verotuloja.

”Se ei ole kuitenkaan jäsenillemme kovin relevantti asia. Työläisillä ei ole säästöjä, heillä on ennen kaikkea työvoimansa”, Bjørnstad sanoo.

Rahastoalan etujärjestön Verdipapirfondenes-yhdistyksen toimitusjohtaja Bengt S. Zakariassenin mukaan tili on ”kiva”, mutta yhdistyksen pääasia on tällä hetkellä vaikuttaa asuntojen verotukseen niin, että norjalaisilla olisi

intressiä muuhunkin kuin sijoitusasuntojen ostamiseen.

”Me asumme tässä rahastosäästämisen maailmanmestarin naapurissa. Ruotsalaisten sijoitusinto ei johdu siitä, että he ovat meitä niin paljon fiksumpia. Se johtuu siitä, että heitä kannustetaan siihen verotuksellisesti.”

Asuntojen ostaminen ja niihin sijoittaminen on Norjassa kiihkeää.

”Hinnat ovat nousseet 20 vuotta. Veroedut ovat olleet valtavia, minkä takia asuntoihin sijoittaminen on ymmärrettävää”, Zakariassen sanoo.

Oslossa kakkosasuntojen eli käytännössä yksityisten omistamien sijoitusasuntojen osuus asuntokannasta on 17,4 prosenttia ja suosituimmilla alueilla se on jopa lähes 40 prosenttia. Yhdistys on lobannut, että oman kodin jälkeen ostettavia kakkos-, kolmos- ja nelosasuntoja pitäisi kohdella verotuksessa nykyistä tiukemmin.

”Sille on nyt enemmän poliittista ymmärrystä. Me norjalaiset rakastamme asuntojen ostamista.”

Asuntojen edullisen verotuksen säilyttäminen on LO:lle puolestaan tärkeää, koska Bjørnstadin mukaan moni norjalainen on laskenut säästävänsä omaa lisäeläkettä asuntoonsa tai asuntoihin.

Äkkirikastuminen 50 vuotta sitten

Norja ja Suomi muistuttavat toisiaan siinä, että maat vaurastuivat myöhään. Norjan rikastumiselle voi määritellä täsmällisen ajankohdan. Vuosien etsinnän jälkeen vuoden 1969 joulukuussa

Pohjanmereltä löytyi Ekofiskiksi ristitty öljyesiintymä, joka osoittautui yhdeksi maailman suurimmista offshore-öljykentistä. Tuotanto alkoi vuonna 1971.

Norjasta tuli yksi maailman rikkaimmista maista.

Norjan nopea rikastuminen näkyy siinä, että kaksi kolmasosaa maan rikkaimmista ihmisistä on luonut omaisuutensa itse. Perijöitä on yksi kolmasosa, kertoo Norjan Nordean sijoitustuotteiden ja rahastojen johtaja Petter Hermansen.

Tunnettuja miljardöörejä ovat esimerkiksi Suomessakin hotelliosastoja tehnyt Petter Stordalen ja vajaan 30 000 asuntoa Skandinaviassa omistava Ivar Tollefsen. Näiden Forbesin maailman rikkaimpien listalta löytyvien esimerkkien innoittamana nelikymppiset norjalaismiehet ottavat halpoja lainoja ja alkavat kiinteistösijoittajiksi.

Rahastojen makuun Norjassa päästiin Suomen tapaan 1990-luvulla, parikymmentä vuotta Ruotsia myöhemmin.

”Aloitimme rahastosäästämisen Lillehammerin olympiavuonna 1994”, Nordean Hermansen sanoo.

Arkinen kuukausisäästäminen ei ole samantyyppistä kansanhuvia kuin Ruotsissa, mutta aika yleistä kuitenkin. 5,3 miljoonasta norjalaisesta noin 830 000 säästää rahastoihin kuukausittain. Yksittäisiä osakkeita omistaa noin 360 000 norjalaisista, ja heistä puolet vain yhden yrityksen osakkeita.

Bernt S. Zakariassen sanoo, että säännöllisessä kuukausisäästämässä tilanne Norjassa on ollut jokseenkin sama 15 vuotta:

”Nuorempana ajattelin, että ihmiset kyllä ymmärtävät, mikä heille on hyväksi, kunhan vain valistamme. Nyt en ole enää siitä niin varma. Aina-kin hallituksen pitäisi tuupata heitä oikeaan suuntaan”, alan konkari sanoo.

Tuuppauksella hän tarkoittaa verokannustinta.

Norjalaiset eivät kaihdakaan riskiä. Tai sitten he eivät ymmärrä hajautusta, kuten Hermansen arvelee.

”Kun alamme sijoittaa osakkeisiin, ostamme Oslon pörssistä norjalaisia osakkeita. Se on riskipeliä, sillä Oslo on raaka-aineista eli öljystä ja kalasta riippuvainen pörssi.”

”Olemme vähän tällaisia cowboyta. Kun kuulemme, että voisimme saada seitsemän prosentin vuosituoton globaalista rahastosta, haluamme 14 prosenttia.”

Hermansen luonnehtii tyypillistä norjalaista säästäjäsijoittajaa 45-vuotiaaksi perheenisäksi,

joka sijoittaa lastensa puolesta näiden lapsilisät ja sijoittaa lisäksi globaaleihin osake- ja yhdistelmärahastoihin.

Norja onkin yhdistelmärahastojen maa. Siksi Hermansen pitää sijoitussäästötilin heikkoutena sen 80 prosentin osakeosuutta rahastoissa.

”Tyypillinen norjalainen perhe on sijoittanut yhdistelmärahastoihin, joissa on puolet osakkeita ja puolet korkoja.” Nämä rahastot eivät täytä sijoitussäästötilin vaatimuksia.

”Monet norjalaiset sijoittavat rahastoihin, joissa osakkeita on 50–65 prosenttia ja korkopapereita 50–35 prosenttia. Nämä täytyy myydä, jos varat haluaa siirtää sijoitussäästötilille. Siitä tulee tietysti veroseuraamuksia”, Danske Bankin varainhoidon johtaja Paal E. Karstensen sanoo.

Hän arvelee, että sijoitussäästötili kaventaa työntekijöiden ja yritysten omistajien välistä kiihkoa sikäli, että tilin avulla tavalliset norjalaiset pääsevät hyötymään globalisaatiosta yritysten omistajien tavoin.

Sähköautojen verotuksesta mallia vastuulliseen sijoittamiseen

Norjalaisen finanssialan uskoa verotuksen tehoon kansalaisten käytöksen ohjaajana on vahvistanut myös sähköautoilu.

”Oslossa kaikilla on Tesla. Siksi, koska se on verotuksen takia halpa auto. Se on hyvä esimerkki siitä, miten kuluttajia voi ohjata verotuksen avulla”, Hermansen sanoo.

AksjeNorgen Kristin Skaugkin toivoo, että Norjan hallitus ohjaisi vastuullisia sijoituksia samaan tapaan kuin sähköautohankintoja. Niin saataisiin tehokkaasti hillittyä ilmastomuutosta.

Öljyradat ovat paitsi tehneet norjalaisista rikkaita, myös vaikuttaneet sijoituskulttuuriin valtion eläkerahaston eli öljyrahaston kautta. Norjan valtio on rahastoinut osan öljytuotoista vuodesta 1996 lähtien. Rahaston arvo oli lokakuussa 2019 noin 10 biljoonaa (10 000 miljardia) Norjan kruunua (biljoona euroa), ja se omistaa vajaat 1,5 prosenttia maailman kaikista pörssinoteeratuista osakkeista.¹⁰ Rahasto on yksi maailman suurimmista sijoittajista.

Zakariassen uskoo, että norjalaiset ovat oppineet öljyrahasto kasvua seuratessaan, että osakesijoittaminen kannattaa.

Danske Bankin Paal E. Karstensen ennustaa, että vapaaehtoinen säästäminen yleistyy Norjassa Ruotsin mallin mukaan. Eläkejärjestelmään viri-

tellään muutoksia niin, että kansalaisilla on mahdollisuus valita, mihin heidän eläkerahojaan sijoitetaan. Silloin ihmisten tietoisuus sijoittamisesta kasvaa.

Myös kotimaisia sijoituskohteita saattaa tulla lisää, sillä vuoden 2014 öljykriisi sai monet alan yritykset kehittämään uutta ja etsimään muita toimialoja. Myös 20–30 vuoden öljybuumin aikana kertyneitä säästöjä sijoitettiin muualle, kuten kalanviljelyyn, vesiteknologiaan ja infrastruktuuriin.

Mitä opimme?

Jostain pitää aloittaa. Sijoitussäästämisen on kyse kulttuurista, joka muuttuu hitaasti. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että tilin tekniset yksityiskohdat tai verotus eivät ole sijoitussäästötileissä se olennaisin asia vaan se, että ne normalisoivat ja helpottavat sijoittamista. Käsitys siitä, mitä kuuluu omaan talouteen, avartuu.

Tanskassa tili on jäänyt niin pieneksi, että sitä voisi sanoa täydeksi lässähdykseksi, mutta silti alalla ollaan tyytyväisiä. Nyt on saatu pää auki ja viesti sijoitussäästämisen on levinnyt. Asenne on tanskalaispolitiikassa tyypillinen: isokin uudistus on vain alkupiste kehitykselle.

Sama, jatkuva muutos näkyy ruotsalaisessa sijoitussäästämiskulttuurissa. 1970-luvulla lainsäädäntöön ja verotukseen on tehty lukemattomia viilauksia, eläkejärjestelmä on uudistettu, kruunu päästetty kellumaan ja talouden rakenne uudistunut. Koko ajan ruotsalaiset ovat säästäneet. Nyt länsinaapurissa on varttunut sukupolvi, joka näkee ajallisen hajaukset hyödyt sijoitussäästötileillään ja allemansfondeissaan.

Norja on esimerkki siitä, että kulttuurinmuutos voi tapahtua nopeastikin. Kolmessa vuodessa yli puoli miljoonaa norjalaista on perustanut sijoitussäästötilin. Niille on siirretty jo olemassa olevia säästöjä, mutta on myös säästjänoviiseja. Erityisesti nuoret norjalaiset ovat tilastojen mukaan innostuneet perustamaan tilejä.

Pitkä vaurauden jakso näkyy myös taloudellisena turvallisuudentunteena. Selvitysten mukaan suomalaiset säästävät voittopuolisesti pahan päivän varalle eli siihen, että jokin menee pieleen. Tanskalaiset säästävät matkoihin ja ravintolakäynteihin ja muuhun nautiskeluun. Ruotsissa ja Norjassa taas säästetään säästämisen takia. Muissa Pohjoismaissa ei myöskään hötkyillä

Köyhyyden identiteetistä voisi päästä irti.

asuntolainan takaisinmaksua, eivätkä asuntovelka ja kuukausisäästäminen sulje toisiaan pois. Rahan­käytössä nähdään enemmän vaihtoehtoja ja valin­toja ja vähemmän pakkoja kuin Suomessa.

Suomalaiset hermoilevat omaa taloutta ylivoi­maisesti eniten pohjoismaalaisista. Danske Bankin taloudellisen mielenrauhan selvityksessä suoma­laisista 49 prosenttia pelkää kuukausittain, ettei­vät rahat riitä, kun sama suhdeluku Pohjoismaissa keskimäärin 32.¹¹ Suomalaiset murehtivat myös velkojaan enemmän kuin muut pohjoismaalaiset. Tanskalaiset vaikeroivat vähiten, vaikka heillä on paljon velkaa.

Suomalaisten murehtiminen ja hermoilu ker­too sitkeässä istuvasta köyhän identiteetistä. Se on ymmärrettävää Suomen historiaa vasten, mutta siitä voisi päästää vähitellen irti. Silloin oma ja maan talous kohenisivat ja elämästä tulisi muuten­kin miellyttävämpää. Rentoutuminen on perustel­tua, sillä Suomi on ollut jo aika pitkään yksi maa­ ilman rikkaimmista maista.

VIITTEET

- 1 Kauppalehti (2018).
- 2 Ks. Pykäri, M. (2015).
- 3 Kauppalehti (2015).
- 4 Suomen Pankki (2020).
- 5 Fondbolagens förening (2019a).
- 6 Euromääräiset arvot tammikuun 2020 valuuttakurssien mukaan. Lisää jokamiehenrahastojen historiasta, ks. Fondbolagens förening (2019b).
- 7 Eläketurvakeskus (2020).
- 8 Verdipapirfondenes forening (2019).
- 9 Finans Danmark (2019).
- 10 Norges Bank (2020).
- 11 Danske Bank (2019).

LÄHTEET

Puhelinhaastattelut

- 1.10. 2019 Säästöistä ja sijoituksista Pohjoismaissa vastaava johtaja Tanja Eronen, Nordea
- 2.10. 2019 Toimitusjohtaja Piia-Noora Kauppi, Finanssiala
- 3.10. 2019 Varainhoidon johtaja Kimmo Laaksonen, Danske Bank Suomi
- 25.10. 2019 Sijoitustuotteiden ja rahastojen johtaja Petter Hermansen, Nordea Norge
- 28.10. 2019 Toiminnanjohtaja Kristin Skaug, AksjeNorge
- 28.10. 2019 Varainhoidon johtaja Paal E. Karstensen, Danske Bank Norge
29. 10. 2019 Yksityistalouden ekonomisti Arturo Arques, Swedbank
- 30.10. 2019 Toimitusjohtaja Bernt S. Zakariassen, Verdipapirfondenes Forening
- 1.11. 2019 Sijoittamisesta ja säästämistä vastaava johtaja Birgitte Søgaard Holm, Finans Danmark
- 1.11. 2019 Pääekonomisti Roger Bjørnstad, Landorganisasjon Norge
- 4.11. 2019 Ekonomisti Morten Aastrup Jørgensen, Fagbevægelsens Hovedorganisation
- 6.11. 2019 Asiakassuhde- ja neuvontajohtaja Per Brugge, Nordea Sverige
- 12.11. 2019 Säästämistä ja sijoittamisesta vastaava johtaja Tine Vestergren Uldal, Nordea Danmark
- 13.11. 2019 Toimitusjohtaja Fredrik Nordström, Fondbolagens Förening

Kirjallisuus

- Aftenposten (2017). Utlendinger overtar Oslo Børs, Børsdirektøren vil ha flere nordmenn til å spare i aksjer.
- Aktiesparekontolov (LOV nr 1429 af 05/12/2018).
- Berlingske (2017). Danmark får aktiesparekonto i ny erhvervspakke.
- Berlingske (2019). Er den nye aktiesparekonto noget for dig: Så meget kan 50.000 kroner blive til.
- Berlingske (2019). Ny forskning: Danaske aktieinvestorer snyder sig selv for 23 mia kroner.
- Berlingske (2017). Lunken modtagelse af ny aktiesparekonto: »Man skulle næsten hellere have undladt at lave den nye ordning«.
- Børsen (2019). Interessen for aktiesparekonto i vejret på få måneder: ”Jeg er da imponeret over, at det er vokset så meget siden dengang, men det får mig stadig ikke til at synes, at det er en god idé”.
- Dagens Industri (2018). Sparekonomerna kräver Löfven på svar om ISK-skatten.
- Dagens Næringsliv (2019). Overgangsvinduet for aksjesparekonto lukkes ved årsskiftet: – Her kan det bli dyrt å sove i timen.
- Dagens Næringsliv (2019). Slik kan boligprisene falle 20 prosent.
- Danske Bank (2019). Danskernes økonomiske tryghed.
- DnB (2019). Spørsmål og svar om Aksjesparekonto.
- E24.no (2017). Professor er skeptisk til aksjesparekonto: – Man kan jo spørre seg om hva som er poenget.
- Eläketurvakeskus (2020). Ruotsin eläkejärjestelmä (2018), <https://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muiden-maiden-elakejarjestelmat/ruotsi/#toggle-id-4>, haettu 10.1.2020.
- Euroclear (2018). Aktieägandet i Sverige.
- Eurostat (2020). Household financial assets and liabilities in the EU.
- Finans Danmark og LO (nykyään FHO) (2016). Investeringsparkonto i danske kontekst.
- Finansdepartementet (2017). LOs yttrande över promemorian: Höjd beskattning av sparande på investeringsparkonto och i kapitalförsäkring.
- Finansinspektion (2019). Privatekonomi-podcast, soundcloud.com.
- Fondbolagens forening (2019a). Tillbakablick: Allemansfondernas intåg i Sverige, <https://www.fondbolagen.se/aktuellt/nyheter/tillbakablick-allemansfondernas-intag-i-sverige/>, haettu 10.1.2020.
- Fondbolagens forening (2019b). En 50-årsringens historia om en jubilerande 40-åring, <https://www.fondbolagen.se/aktuellt/nyheter/en-50-arings-historia-om-en-jubilerande-40-arings/>, haettu 10.1.2020.
- Fondbolagens forening (2019c). Fondmarknadens utveckling 1979–2019.

- Fondbolagens forening (2019d). Tillbakablick: Allemansfondernas intåg i Sverige.
- Fondbolagens forening (2019e). En 50-årsringens historia om en jubilerande 40-åring.
- Kauppalehti (2015). ”Hypeä vai höpöä?” Muistatko kaikkien aikojen osakeannin Aleksilla, <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/hypea-vai-hopoa-muistatko-kaikkien-aikojen-osakeannin-aleksilla/454d666f-9b95-3150-874d-854b8da4b0f8>, haettu 10.1.2020.
- Kauppalehti (2018). SAK: Sijoitussäästötili askel vääriin suuntaan, <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/sak-sijoitussaaostotili-askel-vaaraan-suuntaan/ebdeea71-5320-3feb-a229-0db9414fc27c>, haettu 10.1.2020.
- Konkurrensverket (2015). Den svenska fondmarknaden – en fördjupning.
- Konsumenternas.se (2019). Investeringsparkonton (ISK).
- Lag (1978:428) om aktiesparfonder.
- Lag (1983:890) om allemanssparande.
- Lag (2011:1268) om investeringsparkonto.
- LO (nykyään FHO) (2016). Et rigere Danmark – 7 konkrete forslag.
- Pensionsnyheterna (2011). LO: Investeringsparkonton gynnar välbeställda,
- Nordea (2019). Aktiesparekonto – enkelt og fordelaktig investering.
- Nordea (2020). Aktiesparekonto – enkelt og fordelagtig investering, <https://www.nordea.dk/privat/produkter/investering/aktiesparekonto.html>, haettu 10.1.2020.
- Nordisk eTax (2020). Skattesatser og beløpsgrænser – 2019, <https://www.nordisketax.net/main.asp?url=files/nor/sve/i07.asp>, haettu 10.1.2020.
- Norges Bank Investment Management (2019). Oljefondets historie.
- Norges Bank (2020). Markedsverdi, <https://www.nbim.no/no/oljefondet/markedsverdi/>, haettu 10.1.2020.
- Norges Eiendomsmeglerforbund (2019). Førstegangskjøpere og sekundærboliger 2019 Q2.
- Norsk Petroleum (2019). Norsk petroleumshistorie.
- NRK (2018). Forlenger ordning for enklere sparing i aksjer og aksjefond,.
- Pykäri, M. (2015). Suomessa pohjoismaisittain pienet rahoitusvarat, Tieto&Trendit, <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/kotitalouksen-varallisuus-kasvaa-suomessa-muista-pohjoismaista-ollaani-siili-jaljessa/>, haettu 10.1.2020.
- Realkreditrådet (Finans Danmark) (2016). The Traditional Danish Mortgage & Covered Bond Model.
- Skatteetaten (2020a). Skjermingsrente for aksjer og enkeltpersonforetak <https://www.skatteetaten.no/satser/skjermingsrente-for-aksjer-og-enkeltpersonforetak/>, haettu 10.1.2020.
- Skatteetaten (2020b). Aksjesparekonto (ASK), <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/aksjer-og-verdipapirer/om-aksjesparekonto-ask/>, haettu 10.1.2020.
- Statistics Denmark (2019). Denmark in Figures 2019.
- Statistisk sentralbyrå (2018). Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.
- Stattverket (2020). Investeringsparkonto, <https://www.skatteverket.se/privat/skatter/vardepapper/investeringsparkontoisk.4.5fc8c94513259a4ba1d800037851.html>, haettu 10.1.2020.
- Storebrand (2019). Aksjesparekontoen er en skattegave.
- Suomen Pankki (2020). Kotitalouksien talletuskanta kasvaa nopeasti, <https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2019/kotitalouksien-talletuskanta-kasvaa-nopeasti/>, haettu 10.1.2020.
- Verdipapirfondenes forening (2019). Kraftig økning i beholdning på aksjesparekontoer.

Artikkelin kirjoittajat:

EMILIA KULLAS
on EVAn johtaja.

ANNUKKA OKSANEN
asuu Kööpenhaminassa.
Hän seuraa ja analysoi
työkseen Pohjoismaita,
taloutta, rahoitusta ja
kansainvälistä politiikkaa.

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana. EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.